

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/95/2000

OPINIE O SYTUACJI EMERYTÓW W ZREFORMOWANYM SYSTEMIE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, CZERWIEC 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Pierwszy rok wprowadzania reform był ciężką próbą zarówno dla rządu, jak i społeczeństwa. Polacy w większości krytycznie oceniali funkcjonowanie zreformowanych instytucji, a spadkowi poparcia dla pilnego wdrożenia reform towarzyszył brak przekonania, że reformy są „dla ludzi”.

Ze wszystkich reform wprowadzonych w życie przez rząd koalicji AWS-UW reforma emerytalna (będąca w istocie segmentem systemu ubezpieczeń społecznych, który udało się zreformować) budziła relatywnie najmniejsze niezadowolenie. Została uznana za lepiej przygotowaną niż inne reformy i mającą większe szanse powodzenia¹. Obecnie, tzn. osiemnaście miesięcy po wprowadzeniu tej reformy, pozytywne opinie o społecznych skutkach jej wdrożenia tylko nieznacznie przeważają nad negatywnymi, ale największa część badanych uważa, że wprowadzone zmiany są bez znaczenia dla przeciętnych obywateli².

Skutki reformy emerytalnej - zarówno w wymiarze ogólnospołecznym, jak i jednostkowym - będzie można ocenić dopiero za kilkanaście lat. W wymiarze jednostkowym oznacza to powiązanie indywidualnego wkładu do systemu z wysokością świadczeń otrzymywanych w przyszłości. Prognozowanie zmian, jakie przyniesie reforma, może z jednej strony motywować do akceptacji nowych reguł systemu, z drugiej - rzutować na ocenę skutków reform. Problematykę przyszłych emerytur i wiążącej się z nimi sytuacji emerytów podjęliśmy w czerwcowym badaniu³.

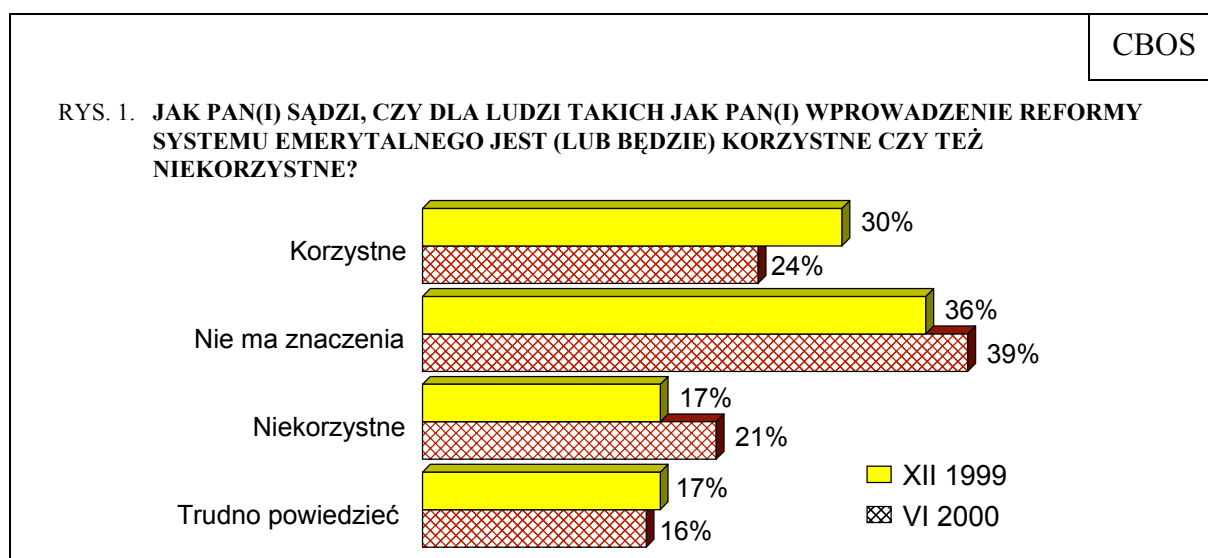
¹ Por. komunikat CBOS „Krajobraz po wprowadzeniu reform”, kwiecień ‘99.

² Zob. komunikat CBOS „Cztery reformy w opinii społecznej: poinformowanie i ocena”, czerwiec 2000.

³ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (121) przeprowadzono w dniach 1-6 czerwca 2000 roku na 1098-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

Z dotychczasowych doświadczeń wynika, że ankietowani są mało zainteresowani zasadami funkcjonowania systemu. Blisko trzy czwarte badanych przyznaje, że nie orientuje się w sprawach dotyczących działania ZUS, np.: kto płaci składkę, jakiej wysokości, co dzieje się z pieniędzmi wpłacanymi przez ubezpieczonego do ZUS itp., a połowa potencjalnych uczestników otwartych funduszy emerytalnych (w wieku od 18 do 44 lat) jest słabo poinformowana o zasadach, kosztach i opłacalności uczestnictwa w drugim filarze ubezpieczeń⁴. Tak naprawdę interesuje ich stabilność systemu, możliwość prognozowania sytuacji materialnej po zakończeniu aktywności zawodowej, zysk z uczestnictwa w systemie w postaci emerytury i jej wysokość w stosunku do zarobków.

Rok po wdrożeniu nowego systemu 30% badanych uważało wprowadzone zmiany za korzystne, a 17% miało na ten temat przeciwne zdanie. Oznaczało to, że w ogólnym bilansie społeczne korzyści niemal dwukrotnie przeważały nad stratami. Obecnie nastawienie do reformy emerytalnej znacznie się zmieniło. Odsetek ankietowanych uznających ją za korzystną dla ludzi takich jak oni (24%) jest porównywalny z liczbą osób wyrażających przeciwną opinię (21%). Niemal dwie piąte respondentów (39%) sądzi, że wprowadzenie tej reformy nie ma dla nich znaczenia.

⁴ Por. komunikat CBOS „Cztery reformy w opinii społecznej: poinformowanie i ocena”, czerwiec 2000.

Postrzeganie społecznych skutków reformy emerytalnej zostało dokładniej omówione w osobnym komunikacie⁵, ale przypomnienie tej kwestii wydaje się konieczne ze względu na wzajemne powiązanie między oceną skutków wynikających z wprowadzenia zmian a opiniami na temat przyszłych świadczeń emerytalnych. Ogólnie rzecz biorąc, spadkowi przekonania co do korzyści wynikających z reformy towarzyszy spadek wiary w korzystne dla emerytów świadczenia w przyszłości.

Należy wyraźnie podkreślić, że znacząca liczba ankietowanych (od 24% do 29%) nie ma jeszcze wyrobionego zdania na temat przyszłych świadczeń, co nakazuje odnosić się do społecznych różnicowań opinii na ten temat z dużą dozą ostrożności.

W porównaniu z pomiarem sprzed dwóch lat, kiedy to o reformie emerytalnej wiele się mówiło w środkach masowego przekazu, zanim wprowadzono ją w życie, znacząco zmalało (o 17 punktów) przekonanie, że w wyniku zmian relacje między emeryturą a zarobkami będą korzystniejsze niż obecnie. Jednocześnie wzrósł (o 13 punktów) odsetek osób obawiających się, że wysokość emerytury w stosunku do zarobków będzie mniejsza niż obecnie. Można więc powiedzieć, że opinie na ten temat są podzielone: mniej więcej tyle samo badanych wyraża nadzieję, że relacje między zarobkami a świadczeniami emerytalnymi będą w przyszłości korzystniejsze (20%), co prognozuje zmiany na gorsze (21%). Jednak największa część badanych (30%) ocenia, że relacje te utrzymają się na obecnym poziomie.

Tabela 1

Jak Pan(i) sądzi, czy w przyszłości, np. za 15 lat, wysokość emerytury w stosunku do zarobków będzie:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	VI 1998	VI 2000
	w procentach	
- mniejsza niż obecnie	8	21
- podobna jak obecnie	26	30
- większa niż obecnie	37	20
Trudno powiedzieć	30	29

---

⁵ Tamże.

Zapewne dlatego wyraźnie wzrosło przekonanie (od czerwca '98 o 15 punktów), że za 15 lat sytuacja emerytów się pogorszy. Jednocześnie zmniejszył się (o 13 punktów) odsetek ankietowanych przewidujących poprawę sytuacji przyszłych emerytów. W zasadzie nie zmieniła się liczba badanych, którzy uważają, iż część emerytów zyska na wprowadzonych zmianach, a część straci, oraz respondentów prognozujących, że reforma nie zmieni położenia emerytów. Nadal co czwarty badany nie ma wyrobionej opinii w tej sprawie. Ogólnie można stwierdzić, że wzrósł sceptycyzm co do zmiany położenia *przyszłych emerytów* w porównaniu z sytuacją ludzi *obecnie pozostających na emeryturze*.

Tabela 2

Jak Pan(i) sądzi, czy w przyszłości, np. za 15 lat, w porównaniu z sytuacją obecnych emerytów:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	VI 1998	VI 2000
	w procentach	
- sytuacja emerytów poprawi się	24	11
- sytuacja części emerytów poprawi się, a części - pogorszy	29	28
- sytuacja emerytów pogorszy się	8	23
- sytuacja emerytów nie zmieni się	15	14
Trudno powiedzieć	24	24

W ciągu ostatnich dwóch lat umocniło się przekonanie, że w przyszłości, np. za 15 lat, różnice między najwyższymi i najniższymi emeryturami będą większe niż obecnie (wzrost wskazań z 36% do 42%). Tylko nieliczni są odmiennego zdania (8%), a co czwarty badany prognozuje, że rozpiętość między świadczeniami będzie taka sama jak obecnie.

Tabela 3

Jak Pan(i) sądzi, czy w przyszłości, np. za 15 lat, różnice między najwyższymi i najniższymi emeryturami będą:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	VI 1998	VI 2000
	w procentach	
- mniejsze niż obecnie	14	8
- takie same jak obecnie	24	25
- większe niż obecnie	36	42
Trudno powiedzieć	26	25

Opinie na ten temat są słabo zróżnicowane społecznie. Wykazują też słaby związek z oceną społecznych skutków wprowadzenia zmian w systemie emerytalnym (V Cramera = 0,14). Natomiast opinie dotyczące relacji między zarobkami a przyszłymi emeryturami wykazują związek (V Cramera = 0,23) z oceną korzyści wynikających z wprowadzenia reformy: ankietowani, którzy uważają ją za korzystną dla zwykłych ludzi, czterokrotnie częściej niż badani uznający reformę za niekorzystną prognozują, że w przyszłości emerytura w stosunku do zarobków będzie większa niż obecnie (odpowiednio: 40% i 9% wskazań). Jedna trzecia respondentów (32%) negatywnie oceniających skutki reformy (*reforma jest niekorzystna dla ludzi takich jak oni*) przewiduje pogorszenie sytuacji wszystkich emerytów. Wśród badanych, którzy oceniają ją korzystnie (*reforma jest korzystna dla ludzi takich jak oni*), największa grupa sądzi, iż zmiany systemu spowodują, że położenie części emerytów poprawi się, a części - pogorszy.

Wydaje się, że reforma emerytalna przyniosła zmiany w świadomości naszego społeczeństwa. Wprowadzenie osobistych kont i powiązanie osobistego wkładu do systemu z wysokością emerytury sprawiło, iż Polacy zaczęli zdawać sobie sprawę z tego, że na emeryturę każdy musi oszczędzać, że nie jest to świadczenie, które „się należy”. Tak należałoby interpretować opinie badanych dotyczące większego niż dotychczas zróżnicowania emerytur w przyszłości. Jednocześnie - z tych samych powodów - wyraźnie wzrósł sceptycyzm wobec korzyści, jakie wprowadzone zmiany przyniosą zwykłym ludziom. Połowa ankietowanych prognozuje, że za pieniądze odprowadzone do systemu będzie można uzyskać takie jak obecnie lub relatywnie niższe świadczenie, wskutek czego w przyszłości sytuacja przynajmniej części emerytów się pogorszy. Tylko co dziewiąty ankietowany przewiduje poprawę położenia wszystkich emerytów.

Opracowała
Macieja FALKOWSKA

A N E K S

Tabela 1. Jak Pan(i) sądzi, czy w przyszłości, np. za 15 lat wysokość emerytury w stosunku do zarobków będzie: 1 - mniejsza niż obecnie; 2 - podobna jak obecnie; 3 - większa niż obecnie

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	21	30	20	29	1098
Płeć					
Mężczyźni	21	28	23	27	521
Kobiety	21	32	17	30	577
Wiek					
18-24 lat	8	33	40	19	157
25-34	19	36	21	24	194
35-44	22	36	20	22	207
45-54	32	30	14	25	235
55-64	25	23	12	40	122
65 lat i więcej	17	20	14	48	183
Miejsce zamieszkania					
Wieś	16	28	18	37	403
Miasto do 20 tys.	28	30	13	29	142
20-100 tys.	23	37	21	18	228
101-500 tys.	23	26	19	32	201
501 tys. i więcej mieszk.	23	30	32	16	125
Wykształcenie					
Podstawowe	18	23	16	42	305
Zasadnicze zawodowe	22	35	18	25	288
Średnie	21	31	24	25	405
Wyższe	26	32	24	18	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	27	36	27	10	65
Prac. umysł. niż. szczebla	27	32	14	26	114
Pracownicy fiz.- umysł.	16	36	29	20	99
Robotnicy wykwalifikowani	30	31	12	27	106
Robotnicy niewykwalifik.	18	28	26	28	41
Rolnicy	13	29	21	37	59
Pracujący na własny rach.	16	20	40	24	51
Bierni zawodowo					
Renciści	25	28	12	35	126
Emeryci	20	20	14	46	208
Uczniowie i studenci	7	34	40	19	74
Bezrobotni	19	39	24	18	96
Gospodynie domowe i inni	23	42	7	28	59
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	32	31	18	19	212
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	17	40	23	21	105
sekt. pryw. poza rolnict.	21	27	25	27	173
prywatnym gosp. rolnym	12	29	17	42	75
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	19	28	18	35	154
276-399	25	41	12	22	133
400-549	18	37	20	25	234
550-799	24	24	21	32	180
Powyżej 799 zł	28	32	22	18	165
Ocena własnych war. mater.					
Złe	23	27	17	33	393
Średnie	22	32	17	29	467
Dobre	15	32	31	22	236
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	12	31	22	35	79
Raz w tygodniu	22	30	19	30	574
1-2 razy w miesiącu	22	30	20	28	162
Kilka razy w roku	22	31	22	25	186
W ogóle nie uczestniczy	20	31	21	27	95
Poglądy polityczne					
Lewica	26	29	17	28	349
Centrum	24	32	21	22	267
Prawica	20	27	31	21	232
Trudno powiedzieć	11	33	11	45	248

Tabela 2. Jak Pan(i) sądzi, czy w przyszłości, np. za 15 lat, w porównaniu z sytuacją obecnych emerytów: 1 - sytuacja emerytów poprawi się; 2 - sytuacja części emerytów poprawi się, a części - pogorszy; 3 - sytuacja emerytów pogorszy się; 4 - sytuacja emerytów nie zmieni się

	(%)				Trudno powiedzieć	Liczba osób
	1	2	3	4		
Ogółem	11	28	23	14	24	1098
Płeć						
Mężczyźni	15	28	22	13	22	521
Kobiety	8	28	24	15	25	577
Wiek						
18-24 lat	21	31	11	15	22	157
25-34	11	31	25	16	17	194
35-44	12	36	20	16	16	207
45-54	11	29	26	12	22	235
55-64	6	20	32	10	32	122
65 lat i więcej	6	19	25	13	37	183
Miejsce zamieszkania						
Wieś	10	23	18	17	32	403
Miasto do 20 tys.	8	19	33	11	29	142
20-100 tys.	10	39	24	14	14	228
101-500 tys.	10	31	25	13	22	201
501 tys. i więcej mieszk.	22	31	25	11	11	125
Wykształcenie						
Podstawowe	7	24	21	13	35	305
Zasadnicze zawodowe	8	27	26	20	19	288
Średnie	13	30	26	11	20	405
Wyższe	25	34	12	12	16	100
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	19	39	24	8	10	65
Prac. umysł. niż. szczebla	9	24	23	18	26	114
Pracownicy fiz.- umysł.	22	33	21	12	13	99
Robotnicy wykwalifikowani	9	32	26	13	20	106
Robotnicy niewykwalifik.	11	24	24	14	28	41
Rolnicy	10	22	20	22	26	59
Pracujący na własny rach.	20	40	10	13	17	51
Bierni zawodowo						
Renciści	6	27	27	12	29	126
Emeryci	7	17	29	12	34	208
Uczniowie i studenci	21	34	11	16	19	74
Bezrobotni	3	36	23	17	21	96
Gospodynie domowe i inni	10	32	23	17	18	59
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	14	31	22	12	21	212
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	16	37	23	14	10	105
sekt. pryw. poza rolnict.	13	32	21	13	20	173
prywatnym gosp. rolnym	12	21	18	18	31	75
Dochody na jedną osobę						
Do 275 zł	7	30	26	16	22	154
276-399	3	29	34	14	20	133
400-549	12	29	21	16	22	234
550-799	7	22	31	12	28	180
Powyżej 799 zł	16	35	20	15	14	165
Ocena własnych war. mater.						
Złe	6	29	28	11	26	393
Średnie	10	27	23	16	23	467
Dobre	20	29	15	16	20	236
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	18	28	15	11	29	79
Raz w tygodniu	11	25	25	15	24	574
1-2 razy w miesiącu	5	33	20	18	24	162
Kilka razy w roku	14	30	24	9	24	186
W ogóle nie uczestniczy	12	38	22	12	16	95
Poglądy polityczne						
Lewica	9	28	30	12	21	349
Centrum	11	37	22	12	18	267
Prawica	19	25	21	15	19	232
Trudno powiedzieć	6	21	17	19	38	248

Tabela 3. Jak Pan(i) sądzi, czy w przyszłości, np. za 15 lat, różnice między najwyższymi i najniższymi emeryturami będą: 1 - mniejsze niż obecnie; 2 - takie same jak obecnie; 3 - większe niż obecnie

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	8	25	42	25	1098
Płeć					
Mężczyźni	11	22	44	23	521
Kobiety	6	27	40	27	577
Wiek					
18-24 lat	19	32	29	20	157
25-34	7	19	55	19	194
35-44	7	30	45	19	207
45-54	6	26	44	23	235
55-64	7	24	39	31	122
65 lat i więcej	4	18	35	42	183
Miejsce zamieszkania					
Wieś	8	29	31	32	403
Miasto do 20 tys.	8	31	39	23	142
20-100 tys.	8	23	51	18	228
101-500 tys.	5	20	47	28	201
501 tys. i więcej mieszk.	13	17	56	14	125
Wykształcenie					
Podstawowe	6	23	37	34	305
Zasadnicze zawodowe	5	33	38	24	288
Średnie	11	22	45	22	405
Wyższe	12	23	53	11	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	15	25	55	5	65
Prac. umysł. niż. szczebla	7	26	49	18	114
Pracownicy fiz.-umysł.	5	25	52	18	99
Robotnicy wykwalifikowani	7	26	41	25	106
Robotnicy niewykwalifik.	8	28	38	26	41
Rolnicy	3	34	35	28	59
Pracujący na własny rach.	7	9	61	22	51
Bierni zawodowo					
Renciści	7	27	37	28	126
Emeryci	8	16	37	39	208
Uczniowie i studenci	19	31	31	19	74
Bezrobotni	6	34	35	25	96
Gospodynie domowe i inni	4	24	46	26	59
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	7	26	50	17	212
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	12	27	46	15	105
sekt. pryw. poza rolnict.	11	19	49	22	173
prywatnym gosp. rolnym	4	33	28	35	75
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	10	27	41	22	154
276-399	4	30	47	19	133
400-549	9	28	37	25	234
550-799	6	22	41	30	180
Powyżej 799 zł	12	24	49	15	165
Ocena własnych war. mater.					
Złe	5	24	44	28	393
Średnie	8	27	40	25	467
Dobre	13	22	44	21	236
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	15	27	26	32	79
Raz w tygodniu	7	27	40	26	574
1-2 razy w miesiącu	8	22	48	23	162
Kilka razy w roku	9	23	47	21	186
W ogóle nie uczestniczy	7	20	50	23	95
Poglądy polityczne					
Lewica	10	23	45	22	349
Centrum	6	26	50	18	267
Prawica	13	24	42	21	232
Trudno powiedzieć	4	27	29	41	248